

počiva na pogrešnom prikazu Klaićevu, iako ga je već Šišić 1904 ispravno izložio. Usprkos Dinićevim radovima o Tvrtkovu krunisanju, gradu Srebrniku kod Sebrnice i Zigmundovu biografu Windeckeu kao izvoru za kraljeve vojne u Bosni — koje niti ne spominje — Perojević ponavlja stare netočnosti ili ustraje pri svom pogrešnom mišljenju (na pr., o Tvrtkovu dvokratnom krunisanju). Bez ikakva opravdanog razloga daje nategnuto i fantastično tumačenje poznatog mjesta u jednoj ispravi Mateja Ninoslava, gdje se dubrovačkim Vlasima suprotstavljaju Srbi kao banovi podanici (isprava je sastavljena u dubrovačkoj kancelariji). I t. d. Prečesto se u tok izlaganja upleće uzrečica »rek bi«, tako karakteristična za Perojevićev metodički postupak, koji ne podnosi kritički oprez i suzdržljivost u slučaju, kada su izvori škrti ili kad uopće nedostaju.

Pa ipak — s obzirom na prilike, u kojima je radio, i uzevši na um, da je on poslije Klaića prvi među hrvatskim historičarima pokušao da povijest srednjovjekovne Bosne prikaže na osnovu nove grade i rezultata, Perojevićevo je djelo u hrvatskoj historiografiji ispunilo donekle jednu osjetljivu prazninu.

Jaroslav Šidak

FRAN BARBALIĆ (1878—1952)

Izvješćujući na drugom mjestu ovog sveska o Barbalićevoj posljednjoj knjizi »Narodna borba u Istri od 1870. do 1915.«, dužnost nam je da se sjetimo našeg suradnika (v. njegov članak »Prvi parlamentarni izbori u Istri« u »Historijskom zborniku« 1948) zbog njegovih zasluga za poznavanje istarske prošlosti i po radovima, koje je objavio prije toga, i još više po radovima, koje nije dospio štampati, jer ga je zatekla smrt dne 26. VII. 1952.

Njegova zasluga na polju istarske prošlosti u posljednjim vjekovima je to veća, što nije bio povjesničar po struci. Interes za taj rad udahnuo mu je zvanje narodnog učitelja i školskog nadzornika, koji se bio toliko rastao sa životom svoga kraja i s preporodnim težnjama Hrvata i Slovenaca u Istri pod Austrijom do godine 1918 i koji je toliko izgarao od bola zbog sudbine te zemlje i zbog patnja naših naroda pod Italijom do godine 1943, da je od rane mladosti, dok je živio u Istri, do kasnijih godina, koje je

proveo u Zagrebu kao službenik u upravi Jugoslavenske Akademije, sve do smrti neumorno sabirao i kritički sređivao mnoštvo grade, iz koje su nicali radovi u obliku pouzdanih vrela i dragocjenih prinosa o nedavnoj povijesti Istre.

Poslije mnogih sitnijih priloga u glasilima istarskih učitelja »Narodna prosvjeta« i »Hrvatska škola« štampao je 1918 u Puli knjigu »Pučke škole u Istri«, koja sadržava potanki katastar svega školstva i školskih potreba (tako da je poslije rata imala poslužiti kao priručnik u borbi za osnivanje novih hrvatskih pučkih škola), te 1922 na Sušaku značajnu knjižicu pod naslovom »Jugoslaveni i školsko pitanje na Rijeci«, u kojoj je osvjetljeno bijedno nacionalno i prosvjetno stanje domaćeg pučanstva u vrijeme tuđinskih vladavina u onome gradu.

Među Barbalićevim radovima za vrijeme boravka u Zagrebu (od 1929 dalje) ističu se, pored članaka »Hrvatske i slovenske škole u Istri« (u jubilarnom broju »Hrvatskog učitelja« 1925), »Peroj, srpsko selo u Istri« (u »Narodnim novinama« 1933, također posebni otisak), »Bašćanska ploča« (u »Narodnim novinama« 1934, također posebni otisak) i drugih (u »Danici« 1935 o biskupu Jurju Dobriću te o »Bratovštini hrvatskih ljudi u Istri, prigodom njene šezdesetogodišnjice«, u zagrebačkom tjedniku »Istra« 1938 o hrvatskom i slovenskom jeziku u crkvama Istre, u »Krčkom kalendaru« 1938—1941 i t. d.), iznad svega knjiga »Vjerska sloboda Hrvata i Slovenaca u Istri, Trstu i Gorici« (izdanje Jeronimskog društva 1931) i na ponuku R. W. Seaton—Watsona napisana rasprava »The Yugoslavs of Italy«, koja je izašla 1936 u londonskoj »The Slavonic and East Europe Review.«

U tim radovima su zorno i iscrpno prikazani barbarski progoni našeg svijeta na teritoriju, koji je između dva svjetska rata bio pod vlašću kraljevine Italije. Kao što su 1940 u Buenos Airesu, posredništvom jugoslavenskog konzula Branka Rubeše, izašle Barbalićeve »Borbe Slovenaca za carevinsko vijeće u Beču 1911.—1917.«, tako su naši iseljenici u Australiji 1944 štampali u Sydneyu, s predgovorom Louisa Adamića, izvadak iz spomenuete londonske rasprave pod naslovom »Trieste and Yugoslav—Italian boundary«, ne bi li i daleki strani svijet bio vjerno obaviješten o našem krvavom jadranskom pitanju.

Od manjih prinosa, koje je objelodanio poslije narodnog oslobođenja, ne smiju

se mimoići »Proscription du slovène et du croate des écoles et des églises sous la domination italienne (1918—1943)« iz g. 1945, gore navedeni članak o parlamentarnim izborima u ovom Zborniku 1948 i knjiga o »Narodnoj borbi« u izdanjima Jugoslavenske Akademije, koja je ugledala svijetlo, kad je Barbalićeve ostanke zastro mrak na Mirogoju.

U svim se njegovim sastavcima, uz preciznost u svakovrsnim podacima, opaža naročita pažnja prema rezultatima statističkih popisa, koji dokazuju i potvrđuju brojčanu snagu i moralnu prevagu Hrvata i Slovenaca u svim dijelovima Istre i t. zv. Julijske Krajine nad Talijanima. Stoga se kasniji pisci, kad govore o Istri, s punim povjerenjem služe njegovim trudom, ali oni ne pokazuju uvijek dovoljno obzira prema autoru, koji se često tužio na njih, da zaboravljaju istaknuti »bunar i bunardžiju«.

Ako je bilo tako za njegova života, moglo bi takvih neobzirnosti biti i više, kad budu publicirani njegovi opsežni radovi, koji su ostali u rukopisu za štampu: »Politička mapa Istre 1848. do 1918.«, »Istarski sabor«, »Slovinci u Trstu« i »Izborne borbe u Puli«, u kojima je sabrana golemo grada za poznavanje izbornih, kulturnih, ekonomskih i socijalnih nastojanja Hrvata i Slovenaca za afirmaciju njihovih ljudskih prava u općinama i kotarima, u pokrajinskom i carevinskom predstavništvu u vrijeme t. zv. ustavne ere pod Austrijom.

U posljednjim godinama prikupljao je s osobitim marom i znatnim troškom vijesti o zapisima i člancima ilirca Josipa Volčića iz Škofje Loke (1815—1888), koji je kao svećenik službovao 46 godina po župama srednje i istočne Istre sabirajući i objavljujući u istarskim i slovenskim novinama i smotrama svakovrsno narodno blago. Tome »Istarskom Vuku« u sredini XIX. st. bio je Barbalić sličan u decenijama na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće. Kao što je Matko Laginja, izdavajući »Hrvatske narodne pjesme, što se pjevaju po Istri i Kvarnerskih otocima« u Trstu 1879, napisao, »e da nam je više Volčićah«, tako bi se moglo reći, da bi Talijani bili uništili manje građe o životu Hrvata u Istri, kad bi je i drugi bili spašavali poput samoga Barbalića. Ako se nade netko, koji će nastaviti i završiti ovaj posao, otkrit

će se grada, koja je zaboravljena i neiskorištena, pa će korist od rodoljublja, marljivosti i preciznosti skromnoga Frana Barbalića biti još veća i Istri i nauci o Istri.

N. Ž.

ROBERT WILLIAM SETON—WATSON
(1879—1951)

25. VII. 1951 umro je škotski historičar R. W. Seton-Watson, čije je ime usko povezano s našom historijom u razdoblju oko Prvoga svjetskog rata.

Seton-Watson se rodio 1879 u škotskoj aristokratskoj porodici. Historiju je studirao u Oxfordu i naročito se zainteresirao za povijest Habsburške monarhije, koju je prvi puta posjetio 1905, u namjeri da se bavi historijom XVIII. stoljeća. Mjesto toga zaokupili su ga suvremeni problemi Monarhije, koja se raspadala, i on im je posvetio sav svoj rad.

Ustanovio je, da najteži problem Austro-Ugarske nije borba mađarskog naroda za slobodu, kako je to prikazivala mađarska propaganda u inozemstvu, već tragedija potlačenih naroda u austrijskom i ugarskom dijelu Monarhije, kojima je otada poklonio sve svoje simpatije. Pod pseudonimom Scotus Viator obavještavao je britansku i ostalu svjetsku javnost nizom članaka u časopisu »Spectator« i većim radovima o nacionalnom pitanju u Austro-Ugarskoj, a naročito o jugoslavenskom pitanju. Preko Seton-Watsona po prvi put su istinite vijesti o položaju Hrvata, Srba, Slovenaca, Čeha, Slovaka i Rumunja prodrle u one krugove na Zapadu, koji su bili puni predrasuda prema slavenskom pučanstvu Monarhije i vjerovali da stvari stoje onako, kako ih prikazuju austrijski i mađarski vladajući krugovi.

Iz toga vremena najvažniji su njegovi radovi: The future of Austro-Hungary (1907), Racial problems in Hungary (1908), A history of the Slovaks (1909), Corruption and reform in Hungary (1911), Absolutism in Croatia (1912), a u prvom redu The south-slav question and the Habsburg monarchy (1911), koje je djelo još i danas važan priručnik za svakoga tko se zanima našom modernom historijom.

I pored solidnog poznavanja činjenica, Seton-Watson tada još nije shvaćao potrebu uništenja Habsburške monarhije i predlagao njenu temeljnu reorganizaciju.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA VI.

1953

BROJ 1-4

NAKLADA »ŠKOLSKA KNJIGA« / ZAGREB

Redakcioni odbor

OLEG MANDIĆ
JAKŠA RAVLIĆ
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
Z A G R E B

Naklada »Školske knjige«, Zagreb, Prilaz J. N. A. 2. Štampanje dovršeno mjeseca
svibnja u »Tipografiji« u Zagrebu.